

**Bröderna Qvarnström
från Stavnäs i Värmland**
Adolf Petter, Johan August, Karl Emil och Alfred

Göran Eriksson 2009-08-15
kompl
2009-11-16, 2010-01-10
2010-02-26
e.goran.eriksson@gmail.com

Detta är en kort historik om bröderna
Adolf Petter Qvarnström (1850-)
Johan August Qvarnström (1852-)
Karl Emil Qvarnström (1856-1923)
och Alfred Qvarnström (1858-1899)

Föräldrarna

Föräldrar var Kajsa Andersdotter och mjölnaren Olof (Olle) Persson-Qvarnström. Kajsa var född i Grums år 1819 och Olle samma år i Mosserud, Frykerud. När barnen Adolf Petter och Johan August föds bor familjen i Lerbodatorp, Boda socken. Sedan flyttar man till Billingsberg, Stavnäs socken, i västra Värmland, där Olle är mjölnare. Där föds Maria Sofia, Karl Emil, Alfred och Wilhelm.

Två av barnen dör som barn. Maria Sofia blir knappt en vecka gammal och Wilhelm hann inte fylla 3 år.

1869 går Olles bror Erik Persson i borgen för ett antal reverser för att Olle ska kunna arrendera kvarnen i Adolfsfors, Köla socken. Där bor familjen mellan 1868 till 1874, då man återvänder till Stavnäs socken och då bosätter sig i Södra Klässbol. År 1883 flyttar man till Östra Hungvik i Högeruds socken, där man arbetar i Hultforskvarken.

Pappan Olle hade flera bröder som också var mjölnare i Värmland, bl a ovannämnde Erik Persson, som var min ff f. Erik var mjölnare i Jössefors, väster om Arvika och vid kvarnen i Lene, Frykerud.

Kajsas och Olles barn:

Adolf Petter (1850-),

Johan August (1853-)

Maria Sofia (1855-1855)

Karl Emil (1856-1923)

Alfred (1858-1899)

Wilhelm (1861-1863)

Familjen Qvarnström stavar ibland sitt efternamn Kvarnström, vilket kan vara bra att veta vid vidare efterforskningar.

Adolf Petter Qvarnström

Född 1850-08-20 i Boda socken, Värmland.

Flyttar tillsammans med föräldrarna, först till Billingsberg i Stavnäs.

1 november 1868 flyttade han, tillsammans med föräldrarna, till Adolfsfors Bruk, Köla där pappan Olle arrenderar kvarnen och är mjölnare.

Från Köla flyttar mjölnarfamiljen Qvarnström först till Södra Klässbol i Stavnäs 1874 och sedan år 1883 till Östra Hungvik i Högeruds socken där man arbetar i Hultforskvaren.

Adolf Petter gifter sig med Matilda Johannesdotter från Högerud och de får barnen:

Karl Fridolf, f 1895, övertog senare Hultforskvaren. Dog 1964

Maria Karolina, f 1897, g Martinsson, dog 1978 i Arvika

Anna Matilda, f 1897, g Bengtsson, dog 1965 i Högerud

Hultforskvaren i Högerud

Johan August Qvarnström

Född 1853-02-20 i Boda socken, Värmland

1 november 1868 flyttade han, tillsammans med föräldrarna, till Adolfsfors Bruk, Köla där pappan Olle arrenderar kvarnen och är mjölnare.

Från Köla flyttar familjen Qvarnström till Södra Klässbol den 26 november 1874.

Utflyttad till Östersund den 1 oktober 1880.

Dessförinnan lär han, enligt Marianne Waplan, fått sin skolning vid Eriksbergs Mekaniska Verkstad i Göteborg, där även brodern Karl Emil arbetat, 1876-78, innan han flyttade till Baku, i Ryssland.

Alfred kom sedan som rallare vid Torpshammar i Medelpad år 1878, men fick tack vare sina tekniska talanger snart arbete i en verkstad där ”lokomotif” tillverkades.¹

Vid folkräkningen 1880 bor Johan August i Gården n:o 58, Östersund och arbetar på järnverksverkstaden i Östersund. Den 19 december 1880 gifter han sig med Märta Katrina Pehrsdotter, från Borgsjö, Västernorrland, och den 29 augusti 1881 får de sonen Johan (John) Alfred.

Familjen flyttar till Vaplan, Näskott den 30 november 1883 där han, tillsammans med västgöten Thure Johansson, som också är smed, arrenderar smides- och bruksrörelsen av storbonden Gunnar Jonsson, Vaplan.

¹ ”Mellan Hungvik och Kaukasus”, Värmländsk kultur, 1/82, Peter Olausson

1884 får Märta Katrina och Johan August dottern Frida Augusta.
År 1887 köper Johansson och Johan August manufakturverket och sliperiet av Gunnar Jonsson och efter ett par år börjar de första turbinerna tillverkas.
1889 byggs den första kraftstationen - en av de tre första i länet.

Waplans verkstad med Bruksgården till vänster, 1890²

WAPLANS verkstad för hundra år sedan.
Då drevs hela verkstäder av kraften från en enda axel³

² Bild från boken "Ännu ekar hammarslagen"

³ Från boken: Industrisamhälle Vaplan. En studie av industriell patriarkalism. Lindvall, Karin. Stockholm,

1890 får Märta Katrina och Johan August dottern Alma Maria.

År 1891 säljer Johan August sin del i företaget till Thure Johansson, som nu blir ensam ägare.

Johan Augusts yrken:

Smed, rallare,

Maskinist (1880) och delägare i Waplans fabriker, Vaplan

Verkmästare, Luleå-Gällivare järnväg

I boken "Ännu ekar hammarslagen" av Marianne Waplan och Per Trostemo, omnämnes Johan August Qvarnströms tid på Waplan Mekaniska Verkstad.

Marianne Waplan är dotter till Thure Johanssons barnbarn och det är naturligt att hennes beskrivning av företagets historia kretsar mera kring släkten Johansson och mindre kring Qvarnström.

"...

Det var inte förrän Tvärbanan mellan Sundsvall och Storlien drogs fram genom bygden runt 1880, som det riktiga uppsvinget kom. Två unga och driftiga rallare från södra Sverige fattade tycke för den trakt som järnvägsbygget fört dem till. Det var smederna Thure Johansson och Johan August Qvarnström, och de stannade kvar och tog anställning vid den nya järnverksverkstaden i Östersund.

Båda drevs dock av lusten att bli sin egen lyckas smed, och vid Vaplan fann de vad de sökte.

Thure och Johan August, som hade fått sin skolning vid Motala respektive Eriksbergs Mekaniska Verkstad insåg genast platsens möjligheter.

Storbonden Gunnar Jonsson hade vid den tiden ägt bruket i några år. För den godhjärtade men i verkstadsfrågor något obevandrade "brukspatronen" kom de båda "invandrarna" som en skänk från ovan. 1883 fick kompanjonerna Johansson/Qvarnström arrendera bruket för 1200 kr per år, men deras ambitioner att förvandla bruket till modern mekanisk verkstadsindustri stötte snart på patrull. Bankerna var skeptiska, och det blev Gunnar Jonsson som till sist lånade ut pengar till sina arrendatorer för att de skulle kunna genomföra sina idéer.

...⁴

"Några årtal:...

1883: Västgötarna Thure Johansson och Qvarnström arrenderar smides- och bruksrörelsen av storbonden Gunnar Jonsson.

1887: Johansson och Qvarnström köper manufakturverket och sliperiet av Gunnar Jonsson. De första turbinerna börjar tillverkas.

1889: Första kraftstationen byggs (en av de tre första i länet)

1891: Bröderna Qvarnström säljer till Thure Johansson, som nu blir ensam ägare.

...⁵

(Felaktigt anges Johan August som västgöte och att det var bröder Qvarnström som sålde)

C1 Vt 1978.

⁴ Från boken "Ännu ekar hammarslagen" av Marianne Waplan och Per Trostemo, sid 26 och 27
Jingel Förlag AB, 2006. ISBN 91-88672-34-4

⁵ Fr ovanstående bok, sid 31

"Vaplans historia i korthet:...

1883 - Johanssonepoken inleds.

Gunnar Jonsson är visserligen en framsynt och optimistisk man. Men han är mer bonde, hästhandlare och marknadsresande än en "järnets man". Redan har han arrenderat ut kvarn och färgeri. Nu arrenderar han också ut manufakturverket till Thure Johansson och Johan August Qvarnström, som flyttar till Vaplan. Gunnar Jonsson hyser stor tilltro till de ambitiösa men fattiga arrendatorerna. Så när bankerna är ovilliga att låna ut pengar till de två smederna är det Gunnar Jonsson som satsar av eget kapital för att Qvarnström och Johansson ska kunna förverkliga sina planer för manufakturverket.

1887 - gjuteri och turbintillverkning

Efter fyra verksamma år i Vaplan köper Johansson och Qvarnström manufakturverket av Gunnar Jonsson. Efter ytterligare fyra år blir Thure Johansson ensam ägare.

...

På några få år har manufakturverket utvecklats från smidesverkstad till både smides- och mekanisk verkstad och gjuteri. Det är ett varierat utbud av varor som lämna manufakturverket. I tillverkningsprogrammet från en reklamalmanacka från 1890 återfinns både ångmaskiner, sågverk, kapsågar, skördemaskiner, gravvårdar, gravstaket, trädgårdsoffor, balkonger, plogar, handelsgoods samt grövre och finare smiden. Inom kort kommer dessa varor att konkurreras ut av en produkt som får stor betydelse för utvecklingen i länet under de närmaste decennierna. Thure Johansson får kontakt med en professor från KTH. Och snart tillverkas de första vattenturbinerna i gjuteriet.

...

1889 - Thure Johansson bygger kraftstation

Därmed blir Vaplan en av de första orterna i länet med kraftstation. En likströmsdynamo förser verkstaden och samhället med elektriskt ljus.

...⁶

Den 14 oktober 1891 flyttade familjen Qvarnström till Luleå där Johan August arbetade på Luleå-Gällivare järnväg som verkmästare. Efterlysningar om Qvarnström och Luleå-Gällivare järnväg hos Lulebygdens Forskarförening⁷ har inte gett något resultat.

Hustrun Märta Katrina avlider och "Werkstadsförmannen" Johan August gifter sig med Hilda Maria Nording, f 1858 i Luleå.

År 1895 flyttar familjen från Luleå till Boden och 1899 föds deras dotter Ester Emelia.

Dottern Frida Augusta blir kvar i Norrbotten. Hon förblir ogift och avlider i Boden 26 febr 1973.

Dottern Alma Maria gifter sig 29 december 1915 med Jaques la Cour. Jaques är född 19 september 1889 på Skærso ved Ebeltoft i Danmark⁸. Alma Maria avlider 8 mars 1964 på Skærso.

Övriga familjemedlemmars öde är okänt.

⁶ Från boken "Ännu ekar hammarslagen" av Marianne Waplan och Per Trostemo, sid 138
Jingel Förlag AB, 2006. ISBN 91-88672-34-4

⁷ <http://www.hemsida.net/lulebygden/>

⁸ "Skærso er en større gård i Jylland = nordøst for Århus"

<http://www.studepranger.dk/getperson.php?personID=I707&tree=schou>

Karl Emil Qvarnström

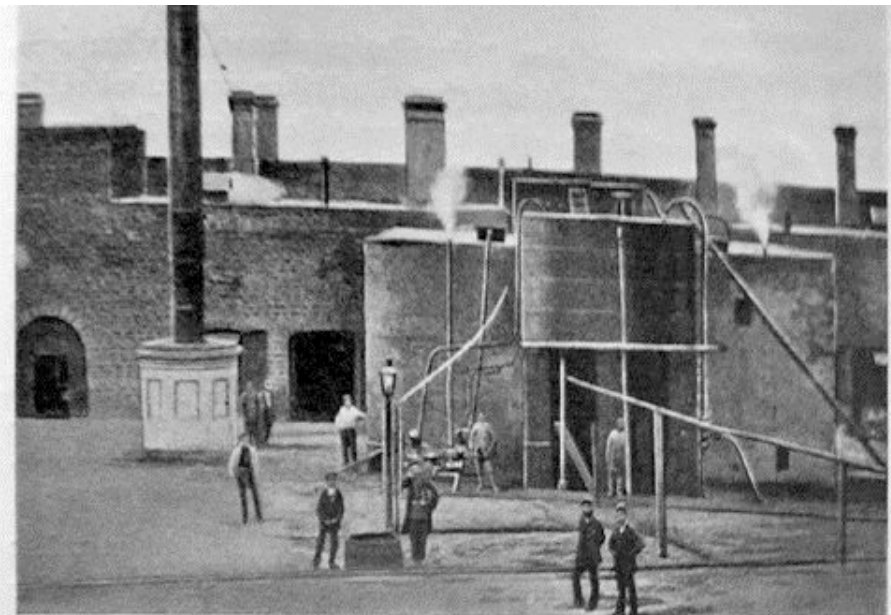
Född 1856-07-20 i Stavnäs socken, Värmland

1 november 1868 flyttade han, tillsammans med föräldrarna, till Adolfsfors Bruk, Köla där pappan Olle arrenderar kvarnen och är mjölnare.

Från Köla flyttar familjen Qvarnström till Södra Klässbol den 26 november 1874.

När Kalle, som han kallas i vuxen ålder, är 20 år flyttar han från Stavnäs till *Ericssbergs metall och tackjerns-gjuteri*, i Göteborg - en mekanisk verkstad specialiserad på galvanisering. Senare samma år ombildas företaget till *Eriksberg Mekaniska Werkstads AB* med fartygsproduktion på programmet.

Efter ett par år i Göteborg värvas han över till Nobels nystartade raffineriverksamhet i Baku, Azerbadjan, Ryssland. Raffinaderiet byggdes i en gammal destillationsfabrik.

Robert Nobels lilla petroleumfabrik. — Närmast övermaskinist Qvarnström.

"Inte mindre än två hundra svenska ingenjörer och olika specialister sökte sig till det avlägsna Baku" skriver Kenne Fant⁹.

Kalle Qvarnström var en av dem.

Från boken "Från filare till storindustriell i Naftabolaget Bröderna Nobels tjänst" hämtas följande citat: *"Qvarnström hade ett och ett halvt rum och kök. Möbleringen var enkel: en säng, en tackta - ottoman - ett bord och några stolar. Han tog mycket vänligt emot sina landsmän och satte fram för dem, vad huset förmådde. Minnen från Eriksberg ventilerades och erfarenheter från livet i Baku utbyttes. När han så efter en stund tog fram dragspelet och lät dem höra hemlandstoner, nådde glädjen sin höjdpunkt."*¹⁰

⁹ Från boken "Alfred Bernhard Nobel" av Kenne Fant, Nordstedts, s. 276

¹⁰ Från boken "Från filare till storindustriell i Naftabolaget Bröderna Nobels tjänst" av Ida Bäckman, (Utdrag ur KW Hagelins memoarer, Sthlm 1935; s. 61

Den unge Wilhelm Hagelin som självklar mittpunkt. Kanske är han omgiven av verktygsspecialisten Wesnenko, Kalle Qvarnström, verkmästaren Westvall och filaren farbror Haglund?"

Denna bild förkommer i flera böcker, bl a i "Ludvig Nobel och hans verk" av Marta Nobel-Oleinikoff, Sthlm/Helsingfors 1952; den finns också (något beskuren) i "Ludvig Nobel: "Petroleum har en lysande framtid", sid 35 av Brita Åsbrink samt i "Från filare till storindustriell i Naftabolaget Bröderna Nobels tjänst" av Ida Bäckman, Sthlm 1935:

En annan av de landsmän, som Robert Nobel anställer till sin verksamhet är Martin Westvall, som själv drivit en liten verkstad i Baku. Kalle börjar hos Martin Westvall år 1878 och avancerar senare till chef för den mekaniska fabriken hos Nobel.

År 1879 börjar Karl Wilhelm Hagelin hos Robert Nobel i Baku. Samma år bildas företaget Branobel av bröderna Nobel.

År 1881 kommer Östersunds flickan Kristina Dahlin, 22 år gammal, till Baku som "hushållerska". Hon följer med fru Anna Westvall vid ett av hennes besök i Östersund.

"Karl Qvarnströms och Wilhelm Hagelins lilla hushåll styrdes sedan våren 1881 av en bildad svensk fröken, Kristin Dahlin, som kommit till Baku med verkmästare Westvalls familj. Ett par år därefter blev fröken Dahlin fru Qvarnström.

Då Hagelin hösten 1881 återvände till detta sitt hem och till sitt arbete i Baku, hade han som enda behållning av sina utlandsresor det att ha fått se sig om litet i Europa och en skuld till bolaget, större än en hel månadsavlönning.

Det var inte svårt att förutse, att de unga, tekniskt bildade krafterna inom fabriken snart skulle undantränga dem, som inte hade någon examen bakom sig. Denna eventualitet dryftades i det lilla hemmet och gav fröken Dahlin anledning att ta bladet från munnen och säga Hagelin sin mening om vad han borde göra för det fall, att han verkligen ville komma fram på sin bana. Hon klargjorde läget tydligare för honom, än han själv sett det, och slutade med det bestämda rådet, att han borde skaffa sig teoretiska kunskaper vid något tekniskt

läroverk, ty först därefter kunde han ta upp konkurrensen med sina lärda kolleger.
Hennes ord lät så övertygande, att Hagelin genast beslöt sig att följa rådet."¹¹

Kalle Qvarnström

"Han sparade därför under flera år och satte sig på skolbänken som extraelev vid Tekniska högskolan i Stockholm 1883-1885"¹²

Mekanikern Karl Emil Qvarnström gifter sig med Kristina Dahlin år 1883. Det är samma år som Wilhelm Hagelin slutar hos Nobel. År 1885 föds Kalles och Kristinas son Wilhelm. Han får samma namn som Kalles lillebror, som bara blev två år gammal.

Kalle och Alfred Qvarnström

Året därpå kommer Kalles bror Alfred till Baku, för att arbeta i Nobels verkstäder.

Alfred var född 1858-07-07 i Stavnäs socken, Värmland.

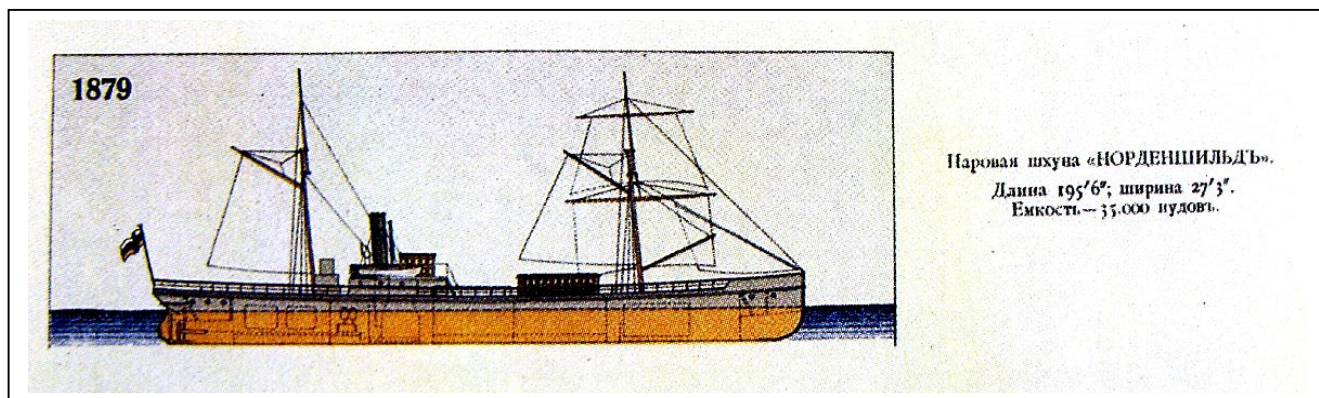
Utflyttningsdag är 1886-07-07¹³. Alfred har lämnat hustrun Emma och 2-åriga dottern Anna Aurelia och den 4 månader gamla sonen Karl Fridolf kvar hemma i Värmland, där de bor hos Kalles föräldrar i Högerud.

Karl Emil Qvarnström startar, i kompanjonskap med Martin Westvall, en verkstad år 1889 och en fabrikstomt inköpes för ett raffinaderi. Kanske Alfred flyttar över till denna verksamhet? Han har i alla fall en tjänst som Verkmästare.

Kalle och Kristina får sonen Valdemar i augusti 1890. Året därpå lämnar kompanjonen Martin Westvall Baku och flyttar till Sverige.

År 1892 får Wilhelm och Valdemar en syster då Dagmar föds.

Sex år efter att Alfred kom till Baku kommer Alfreds familj flyttande (utflyttningsdag 1892-05-25)¹⁴. Barnen Anna Aurelia och Karl Fridolf, har nu hunnit bli 8 respektive 6 år gamla. Att familjen Alfred Qvarnström kom till Baku vidimeras också av Mrs Tamara Gumbatowa¹⁵ f d ordföranden i den evangeliska-tyska kyrkan, där svenskar och tyskar var mest företrädda.

Ritning på s/s Nordenskiöld¹⁶

¹¹ Från boken "Från filare till storindustriell i Naftablaget Bröderna Nobels tjänst" av Ida Bäckman, (Utdrag ur KW Hagelins memoarer, Sthlm 1935; s. 91

¹² Från boken "Alfred Bernhard Nobel" av Kenne Fant, Nordstedts, s. 276

¹³ EMIBAS VÄRMLAND / EMIGRANTEN

¹⁴ EMIBAS VÄRMLAND / EMIGRANTEN

¹⁵ luterckov@yandex.ru

Det eldhärjade fartyget s/s Nordenskiöld såldes som skrot till dess förre kapten Berné och Kalle Qvarnström. Dessa två byggde om henne och döpte tankångaren till Fenix – ett passande namn.¹⁷

Explosion af petroleumångare. "N. D. A." har fått sig meddeladt, att för en kort tid sedan exploderade en af Ludvig Nobels större petroleumångare, hvilken bar namnet Nordenskiöld och som totalt förstördes. Händelsen tilldrog sig på redden vid Baku under pågående petroleumlastning. Sju människolif gingo vid olyckshändelsen förlorade.

18

År 1893 kommer Kristinas bror Ante Dahlin till Baku för att arbeta hos Karl Emil¹⁹ och Martin Westvall återkommer till Nobels i Baku. Westvalls tid i Baku den här gången blir dock bara 3 år. Han dör 1896.

Oljefält i Baku

¹⁶ Från boken "Alfred Nobel" av Thomas Hellberg/Lars Magnus Jansson, Lagerblads Förlag AB, 1986, sid 23

¹⁷ Från boken "Ludvig Nobel: "Petroleum har en lysande framtid", av Brita Åsbrink, s.41

¹⁸ Blekingeposten, 1882-07-25, sid 2

¹⁹ Gamla Östersunds Årsskrift 1958; "Några jämtar i Ryssland" av Wilhelm Qvarnström

Alfred med hustrun Emma och dottern Anna Aurelia flyttar hem till Sverige någon gång under senare delen av 1890-talet, oklart när. De bosätter sig i Norra Klässbol. Enligt en notis i Arvika Nyheter dör Alfred på hotell Kung Karl i Karlstad 1899, 41 år gammal. Han är begravd på kyrkogården i Stavnäs socken. I dödsannonsen och i en gravstensinventering anges han som Verkmästare.²⁰ Sonen Karl Fridolf dog i kolera och är begravd i Baku.²¹

Ingenjörer och arbetare anställda hos Karl Emil, år 1902²²

²⁰ Gravstenar i Stavnäs; (<http://www.genealogi.se/>) Sten nr 19

²¹ "Mellan Hungvik och Kaukasus", Värmländsk kultur, 1/82, Peter Olausson

²² Foto från Björn Qvarnström, Walla Gård, Fogdö, Strängnäs

Under 1990-talets första hälft har Karl Emil och hans familj en hushållerska som heter Lena Sofia Johansson Palmer, född 1860 i Kisa²³. Hon följde troligen med Qvarnströms vid något besök i Östersund där hon bodde omkring 1890.

Sonen Wilhelm reser hem till Östersund år 1897 för att börja på läroverket och ett par år senare flyttar även brodern Valdemar hem.²⁴ Slutligen flyttar även hustrun Kristina och dottern Dagmar hem, först till släktingar i Östersund²⁵, sedan till Stockholm där man bor på följande adresser: Upplandsgatan 58, Tegnérgatan 45 och Linnégatan 85.

Kristinas bror Ante Dahlin lämnar Baku 1902 för att bosätta sig i Seattle.

Gunnar Dahlgren, f 1857, var en annan värmländsk mekaniker som under ett par perioder arbetade åt Nobel. Han skrev många brev hem till sin bror och han förde också dagbok veckovis.

Breven och dagböckerna samt foton från Baku, finns bevarade hos **Folkrörelsernas arkiv** i Karlstad²⁶.

I breven och dagböckerna beskriver han vardagslivet i Baku. Det var rån och mord så gott som varje vecka, värst utsatta var chefer, kassörer, ordningsmännens upprätthållare, ingenjörer och förmän. Men även kvinnor rånades.

Av breven till brodern och dagboksanteckningarna framgår hans krassa inställning till livet i Baku:

Brev till brodern:

"Baku d. 5=18/11 1906,

Broder!

...

Du ska ej bry dig om att hysa något bekymmer för mig bror! Får jag en kula i skallen så hvad mer, skall väl en gång, som jag hoppas, ändock dö och om det blir någon dag för eller senare, betyder ju mindre.

..."

Dagboksanteckning från 1907

"14=27/10

...- Herr Qvarnström, fabriksägare var äfven där. Vi kom förstås att tala om de begångna morden och hvad säkerhetsåtgärder man skulle vidta. Qvarnström höll på att för dessa anarkister var intet att göra och att man ej hade någon nytta af att bära revolver, för den kan man aldrig begagna, helst som mördare alltid skjuter bakifrån.

För röfvare var den heller till ingen nytta, för skulle man begagna den mot en, blef man ovillkorligen ihjelskjuten af en annan. Bäst var att låta dem ta pengar och klocka; men man bör ej ha mindre än 15 á 20 rubel på sig, för får rövvarna ej så pass mycket, får man stryk. Jag höll dock på att det kunde bli tillfälle då man kunde ha nytta af revolver och att man i alla fall kände sig mera trygg med än utan. – En qvinna blef härom dagen i en gränd, nära strandgatan och midt på dagen frånröfvad 140 r, som hon hade förvarade i barmen, där röfvaren letade fram dem."

²³ Enl uppgift från hennes barnbarns barn Mats Lönegren, Uppsala

²⁴ <http://www.statensarkiv.se/default.aspx?id=18846>

²⁵ Gamla Östersunds Årsskrift 1958; "Några jämtar i Ryssland" av Wilhelm Qvarnström

²⁶ Folkrörelsernas arkiv, tel 054-61 77 10

Brev till brodern:

"Baku d. 29/6=12/7 1909

Broder!

...

Ånej, här är ju i det hela lugnet nu, fastän ju mord alltid förekommer ibland. Ingenjören som jag anmälde i mitt senaste bref att hade blifvit skjuten, var ej svensk.

Här är för öfrigt sattyg och intriger, annars går det sin jemna gång. Koleran gör förstås sin vanliga påhelsning: men endast helt stillsamt, åtminstone ännu, i Baku.

..."

Dagboksanteckning från 1909

"11=24/10 +18 C ostl.vind -Idag varit med på en profur med en motorbåt som byggdts af Qvarnström, för demonstration af Weilandts fotogenmotorer, med omkastning. Såväl motor (3 syl. 45 Hkr) som båt gingo jämförelsevis bra; men tillfölje af sjögång kunde vi ej ta någon distans.

..."

År 1907 är det oroligheter i Baku. Flera svenskar mördas. I boken "Petroleum har en lysande framtid"²⁷, kan man läsa om Karl Emils hjälpsamhet:

Ruth skriver till sin mamma: »I går kväll följde vi av Berta och dottern Masja. Det var en svår stund, såväl för dem som för oss alla. Måtte nu resans omväxling lite tvinga deras tankar in i andra spår ty de voro båda så förbi, kunde varken äta eller sova. Ett sådant avsked från Baku hade de ju aldrig kunnat tänka sig. De fick ett gott resällskap i herr Qvarnström som alldeles tar hand om dem, styrde med biljetter, bagage platser och allt. I Petersburg möter dem antagligen Vivi

²⁷ "Ludvig Nobel: "Petroleum har en lysande framtid", av Brita Åsbrink, sid 219

Från ”Svenskarne i Baku”²⁸

Utom i bolaget Nobel anställda svenskar kunna följande ännu antecknas. Fabrikör Qvarnström är visserligen ej heller numera ständigt bosatt här, men kommer dock årligen några gånger för att tillse sina omfattande affärer. Han är en af de få svenskar, som skapat sig en förmögenhet i Baku. Sonen, civilingeniör Wilhelm Qvarnström vistas f. n. här för att sätta sig in i faderns affärer och söker tillika afsätta Loke-motorer från Södra varfvet, där fadern är intressent. Den välmående — kroppsligen åtminstone och jag hoppas äfven materielt — Erik Vidlund, f. d. maskinist, sysslar med båtbyggeri och afsättning af Skandiamotorer samt åtnjuter godt anseende som praktisk karl och anlitas ofta som expert i skeppsbyggerifrågor. Hos honom är anställd Karl Johan Berglind. En hr Qvarnström tillhörig bevattningsanläggning vid Kuraflo den förestås af Magnus Teodor Pettersson, som förut haft anställning å egendomar i Kaukasus och under revolutionsåren fick allt sitt bohag förstördt och med knapp nöd räddade lifvet.

Wilhelm återkommer 1910 till Baku för att arbeta i pappans företag.

1918 flyr Wilhelm till Sverige, via ett Ryssland i revolution och ett Finland i inbördeskrig. Även Karl Emil lämnar sin verksamhet och flyr hem till Sverige.

I mantalslängden 1919 står det om Karl Emil: ”*föregående mantalsskrivningsort: Svenska församlingen i Baku. Skriven i Baku, vistas här på pass på grund av kriget*”.

Karl Emil, Kristina och Wilhelm bosätter sig på Linnégatan 85 i Stockholm.

Karl Emil avlider i Stockholm 1923-03-09, 67 år gammal.²⁹

²⁸ H. Bäärnhelms artikel om svenskarna i Baku, skriven för *Årsbok*, utgiven av Riksföreningen för svenskhetens bevarande i utlandet, Göteborg 1912 (finns på KB).

²⁹ Dödsruna i DN 1923-03-11

Karl Emil ligger begravd på Norra Begravningsplatsen i Stockholm
Gravnummer 22 1 12E 110

Karl Emils dödsruna i DN 1923-03-11

”På fredagen avled i sitt hem i Stockholm direktör Carl Emil Qvarnström i en ålder av 67 år. Den avlidne, som var född i Värmland, erhöll 1878 anställning hos bröderna Nobel i Baku och stannade i denna firmas tjänst under 11 år. Han etablerade därefter egen affär inom oljebranschen i Baku, där han var verksam till 1918 då han lämnade Ryssland. Här hemma har han tagit livlig del i affärslivet och varit styrelseledamot i ett flertal bolag. Närmast sörjes han av maka, 2 söner, civilingenjör Wilhelm Qvarnström och godsägare Waldemar Qvarnström samt en dotter, gift med civilingenjör Hjalmar Rosenius.”

Privatpersoner i Ryska Utredningskommissionen 1919-1924
Qvarnström, Carl Emil. Kom till Ryssland 1878. Affärsman och direktör. Sedan 1890 drev en egen firma (exploatering av naftakällor, raffinaderi, fabrikationer av eldfasta bräder mm.) i Baku under namnet Carl Lvovitsch Qvarnström. Bodde i Baku. Lämnade landet på hösten 1917.

Qvarnström, Wilhelm. Kom till Ryssland 1910. Civilingenjör vid sin fars C.E. Qvarnströms bolag. Bodde i Baku. Lämnade landet i feb. 1918.³⁰

³⁰ **Källangivelse:** Ludmila Werkström, *Privatpersoner i Ryska Utredningskommissionen 1919-1924*, Småskrifter, 2009:1, SGS Nätpublikationer, Svenska Genealogiska Samfundet, Vadstena, SGS1B9-A, <http://www.sgsf.org>.

QVARNSTRÖM, Wilhelm, Civilingenjör,
Stockholm, f Baku, Ryssl, 18/4 85 av ind. idk
C E Q o Kristina Hansen-Dahlin, gm Saga
Berglund. KTH (maskinbyggn o mek tekn)
05—08, stud v Polytechnikum Zürich. Ing v
o sedermera led f Carl Emil Qvarnströms
företag f naftaproduktion o raffinaderi i Baku
10—18, dir. ass v AB Nordeuropeiska Hdlskomp
Sthlm 18—22, deläg i ag.fma Nils F Eng-
strand & Co Sthlm 23—27, tillf uppdrag o re-
sor 27—30, driftsled i AB Ing.fman Teknik
Sthlm 30, nu vkst dir i AB Cryptoteknik.
Styr.led i AB Norderop Hdlskomp 25, Pendel-
astic AB i Sundbyberg 39 o Nord Gummifabr
AB Overman 41. Resor: Flert europ länder,
Transkaspien, Persien samt USA 14. Hobby:
Skidsport.

31

³¹ Projekt Runeberg: **Vem är vem inom handel och industri? 1944-45**

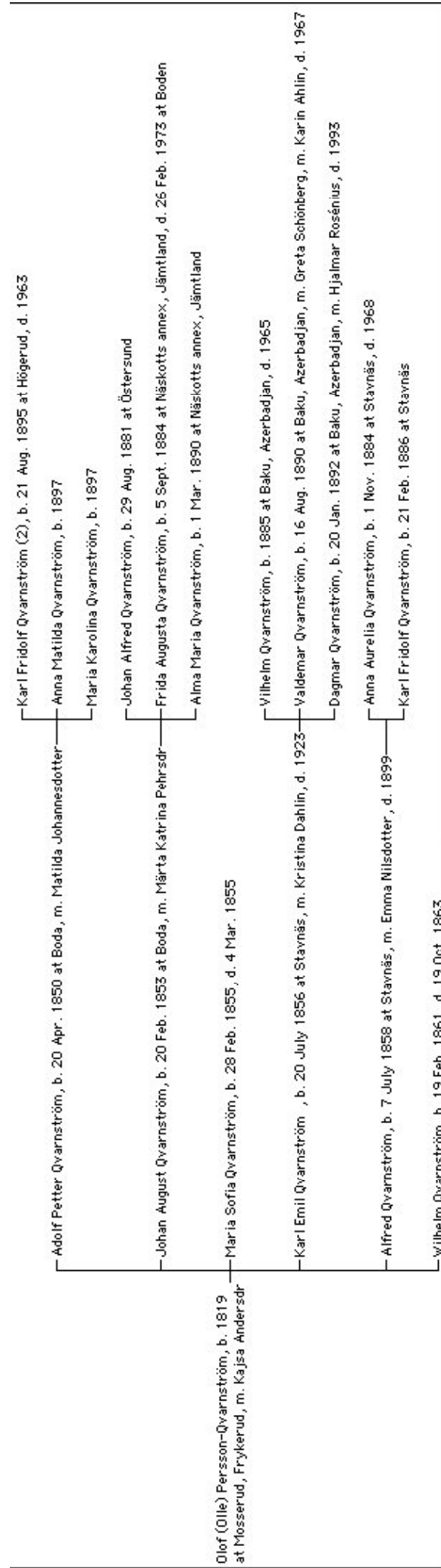
Alfreds dödsruna i Arvika Nyheter 1899-10-13
”**Hastigt död.** Förre verkmästaren i Baku, Ryssland, A. Qvarnström, numera bosatt jämte familj i Klässbol i närheten af Arvika, har alltsedan den 29 sistlidne september bott å hotell Kung Karl i Karlstad, utan att han uppgifvit någon särskild anledning för sitt långvariga besök i Karlstad.
I onsdags afton en kvart före fyra hade man varit inne i Qvarnströms rum och då ej funnit något ovanligt beträffande honom, men då ett besök åter gjordes i hans rum kl. halv fem låg mannen död i sin säng. Eftersänd läkare kunde endast konstatera, att lifvet flytt, samt att dödsorsaken varit ett slaganfall.

N.V.T”

Alfred Qvarnströms gravplats på Stavnäs kyrkogård

Olle Persson-Qvarnströms släkt

Litteratur om Nobel i Baku:

I oljans och vindarnas land : brev från Baku 1882-1886 / Gustaf Törnudd ; med en biografisk inledning av Gunnar Mårtenson

Törnudd, Gustaf, 1832-94 (författare)

Mårtenson, Gunnar, 1907-1975 (medarbetare)

Helsingfors : Söderström, 1956

Svenska 123 s.

Alfred Nobel - en glimt av mannen bakom priset.

Fant, Kenne, 1923- (författare)

Svenska.

Ingår i: Spåren efter Nobel / [text- och bildredaktion: Kerstin Abukhanfusa]. - Stockholm : Riksarkivet, 2001. - (Årsbok för Riksarkivet och landsarkiven, 1103-8233 ; 2001). - ISBN 91-88366-54-5 ; S. 11-19 : ill.

Ludvig Nobel: "Petroleum har en lysande framtid"

: en historia om eldfängd olja och revolution i Baku

Åsbrink, Brita, 1944- (författare)

ISBN 91-46-18181-4 (inb)

Stockholm : Wahlström & Widstrand, 2001

Svenska 287, [1] s.

Från filare till storindustriell i Naftabolaget bröderna Nobels tjänst :

ett utdrag ur generalkonsul K. W. Hagelins memoarer av Ida Bäckmann

Hagelin, Karl Wilhelm, 1860-1955 (författare)

Bäckmann, Ida, 1867-1950 (utgivare)

Stockholm : Bonnier, 1935

Svenska 319 s., 1 portr.

"Några jämtar i Ryssland"

ett utdrag från "Gamla Östersunds Årsskrift 1958"

Qvarnström, Wilhelm, 1885-1965 (författare)

Avsnitt från brev och dagböcker

fr Baku-tiden

Dahlgren, Gunnar (1857-1946)

Folkrörelsernas arkiv, Karlstad, tel 054-61 77 10

Litteratur om Waplan

Ännu ekar hammarslagen: Berättelsen om Waplan - Sveriges mesta industrisamhälle

Per Trostemo, Marianne Waplan
Inbunden. Jengel Förlag 2006.
ISBN: 9188672344 / 91-88672-34-4

Industrisamhälle Waplan.

En studie av industriell patriarkalism.
Lindvall, Karin.
Stockholm, C1 Vt 1978.